

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО; ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 347.7

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.6/07>

Поляков Р.Б.

Запорізький національний університет

МЕТОДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН БАНКРУТСТВА (НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ)

Наукова стаття присвячена дослідженню методів правового регулювання відносин банкрутства (неплатоспроможності).

Актуальність теми обумовлена тим, що інститут банкрутства відіграє ключову роль у розвитку економіки країни, особливо в умовах воєнного стану. Він допомагає суб'єктам господарювання, а також громадянам погасити борги у зв'язку з їх неплатоспроможністю. Тому завданням законодавця є створення такого правового механізму, який би ефективно розв'язував проблеми банкрутства як наслідок неплатоспроможності з мінімальними витратами для економіки. Ураховуючи зазначене, актуальним є дослідження прийомів та засобів впливу на учасників правовідносин банкрутства.

Метою статті є розкриття характерних рис і ознак методів правового регулювання відносин банкрутства (неплатоспроможності) та формулювання відповідного поняття.

Автором доведено, що спільний інтерес є рушійною силою процедури банкрутства, оскільки факт відкриття справи про банкрутство означає передачу боржником усього свого майна під нагляд, контроль та розпорядження суду, а також під управління призначеного арбітражного керуючого з подальшим розподілом або експлуатацією цього майна з метою погашення вимог кредиторів. Відступлене боржником майно є спільним, адже вимоги кредиторів стосуються спільного для них боржника. Той же спільний інтерес змушує кредиторів звертатися до суду з вимогами до їх спільного боржника.

Обґрунтовано, що для вирішення задач, які на сьогодні ставить процедура банкрутства, найбільше підходять два методи правового регулювання, які враховують публічний, спільний та приватний інтереси. Це метод владних приписів та метод автономних рішень. Метод координації в сучасних умовах, коли відсутня така процедура, як мирова угода, а санація має місце досить рідко, втратив своє значення.

Аргументовано, що для досягнення єдиного спільного інтересу необхідна детальна конкретизація поведінки учасників справи, оскільки кожен учасник справи має свій приватний інтерес, спрямований на задоволення власних вимог. У протилежному випадку розділити майно боржника та задовольнити вимоги кредиторів буде неможливо.

Доведено, що метод владних приписів спрямований на виконання головних задач процедури банкрутства, які полягають у максимально можливому задоволенні вимог кредиторів та у фінансовому відновленні боржника. Для цього встановлюється особливий правовий режим стосовно боржника та його майна.

Обґрунтовано, що правомочності сторін у процедурі банкрутства мають деякі відмінності від позовного провадження. У відносинах банкрутства немає процесуальної рівності. Правовий статус кредитора залежить від розміру грошових вимог, від наявності забезпеченого майна, від входження чи невходження до складу комітету кредиторів та навіть від часу виникнення самого грошового зобов'язання.

Аргументовано, що конструкція методу автономних рішень побудована таким чином, щоб дати можливість усім кредиторам висловити свою волю або через свої представницькі органи, або суду. За допомогою представницьких органів відбувається заломлення приватного інтересу кредиторів у єдиний спільний інтерес.

Виявлено ознаки методів правового регулювання відносин банкрутства: вони направлені на формування спільного інтересу, який охоплює боржника, його майно, кредиторів та судове провадження; державний і приватний інтереси, хоча й заломлюються у спільний інтерес, однак зберігають своє значення; до учасників відносин пріоритетно застосовуються імперативні начала; диспозитивні начала використовуються настільки, наскільки це дозволяє правова норма; метою правового регулювання є повне або максимально можливе погашення вимог кредиторів.

Сформульовано поняття методів правового регулювання відносин банкрутства як способів та прийомів впливу, які направлені на формування спільного інтересу, що охоплює боржника, його майно, кредиторів і судове провадження, з одночасним збереженням державного та приватного інтересів, із застосуванням до учасників відносин пріоритетно імперативних і субсидіарно диспозитивних начал, що мають на меті повне або максимально можливе погашення вимог кредиторів.

Ключові слова: банкрутство, боржник, кредитори, правовідносини, неплатоспроможність, методи правового регулювання, спільний інтерес.

Постановка проблеми. Інститут банкрутства відіграє ключову роль у розвитку економіки країни, особливо в умовах воєнного стану. Він допомагає суб'єктам господарювання, а також громадянам погасити борги у зв'язку з їх неплатоспроможністю. Тому завданням законодавця є створення такого правового механізму, який би ефективно розв'язував проблеми банкрутства як наслідок неплатоспроможності з мінімальними витратами для економіки.

Ураховуючи зазначене, актуальним є дослідження прийомів і засобів впливу на учасників правовідносин банкрутства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На превеликий жаль, останніми роками не проводились наукові дослідження стосовно методів правового регулювання відносин банкрутства, хоча Кодекс України з процедур банкрутства почав діяти ще у 2019 році.

Проблеми методів конкурсного процесу в Україні були предметом дослідження таких учених, як В. Джунь, Б. Поляков, П. Пригуза, А. Пригуза, В. Радзивілюк, та інших. Водночас ці дослідження мали місце не менш як 10 років тому та стосувалися чинного на той час Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Кодекс України з процедур банкрутства змінив мету законодавця та розширив коло суб'єктів банкрутства. Тому виникла необхідність здійснення наукового дослідження цього питання.

Метою статті є розкриття характерних рис і ознак методів правового регулювання відносин банкрутства (неплатоспроможності) та формулювання відповідного поняття.

Виклад основного матеріалу. Професор Поляков Б.М., характеризуючи способи та засоби правового регулювання відносин неспромож-

ності (банкрутства), писав, «що будь-яка галузь, підгалузь права має метод правового регулювання. Завдяки методу можна остаточно встановити правову природу відносин неспроможності та відмежувати їх від інших подібних відносин» [1, с. 57].

Продовжуючи думку Полякова Б.М., професор Радзивілюк В.В. зазначала: «Метод збирає у єдиний фокус правові особливості кожної існуючої структурної ланки права, виражає її правову сутність. Якщо поняття предмета права банкрутства (неспроможності) пов'язано з питанням про те, які суспільні відносини регулюються правом банкрутства (неспроможності), то поняття методу – з питанням про те, як ці суспільні відносини регулюються нормами права банкрутства (неспроможності)... Наявність загальної родової властивості, що притаманна усім відносинам, які входять до предмета права банкрутства (неспроможності), зумовлює і застосування до них відповідного методу правового регулювання» [2, с. 23].

Таким чином, із наведеного фундаторами конкурсного процесу можна стверджувати, що суспільні відносини, які входять до складу предмета права банкрутства, є визначальним фактором при виборі відповідного методу правового регулювання.

Слід також зазначити, що частина відносин, які входять до предмета права банкрутства, за своєю суттю не є відносинами банкрутства. Це, наприклад, відносини щодо фінансової реструктуризації, досудової санації, прелімінарні (ті, що передують відкриттю справи про банкрутство) [3, с. 65–66].

Як для них буде обиратися метод правового регулювання? На наш погляд, можливий варіант щодо наявності не одного, а декількох методів правового регулювання. При цьому

співвідношення кількості цих методів або їх складових частин може змінюватися залежно від виду самих відносин, що входять до предмета права. Наприклад, у відносинах досудової санації переважатиме метод диспозитивних начал, а ось у процедурі санації справи про банкрутство, навпаки, пріоритетним буде метод владних приписів.

Вибір методу правового регулювання або відповідних способів і засобів впливу на учасників правовідносин банкрутства на всіх етапах виникнення та розвитку конкурсного процесу завжди був великою проблемою законодавця.

Із виникненням у Стародавньому Римі конкурсного процесу в Законах XII таблиць для учасників правовідносин цілком природньо були передбачені способи та засоби впливу. Звертає увагу, що при правовому регулюванні конкурсних відносин законодавець вже тоді передбачив перевагу імперативних начал над диспозитивними. Ця обставина пояснювалася наявністю серйозної проблеми в економіці країни, що була викликана масовою неплатоспроможністю громадян і, зокрема, тих, хто займався торговою діяльністю, з одного боку, та зловживаннями або свавіллям кредиторів – з іншого.

Тому імперативними нормами передбачався чіткий порядок поведінки кредиторів у випадку неплатоспроможності боржника.

Поряд із приписами у вигляді обов'язкового судового вирішення боргової проблеми законодавець надавав можливість сторонам добровільно врегулювати проблему, в тому числі за участю третьої особи [4, с. 12–14]. У подальшому була встановлена заборона на особисту відповідальність боржника (*Lex Poetelia*), а потім було передбачено й звільнення від боргів за умови передачі кредиторам усього свого майна боржником – “*cessio bonorum*” (*Julia Lex Cessione Bonorum*). Та й для самих кредиторів законодавець встановлював черговість задоволення вимог залежно від привілеїв та пріоритету [4, с. 22–24, 26–29].

Слід зазначити, що давньоримський «*cessio bonorum*», тобто відступлення боржником усього свого майна кредиторам під нагляд та контроль суду, до сьогодні є основою процедури банкрутства.

Саме відступлення боржником усього свого майна змушує кредиторів звертатися у справу про банкрутство, оскільки іншої можливості задовольнити свої вимоги в них не буде [5, с. 207].

Сучасне законодавство України про банкрутство також містить імперативні та диспозитивні начала, які залежать від інтересу, що підлягає прі-

оритету з боку законодавця при правовому регулюванні.

Також говорячи про наявність диспозитивних норм у регулюванні процедури неспроможності неможливо оминати правове регулювання конкурсного плану в Німеччині, яке отримало диспозитивний характер. «... [Німецький – прим. Р.П.] законодавець одразу зазначає про диспозитивність норм, припускаючи хід подій, за якого конкурсний план може відступати від законодавчих положень. Причому таку норму не слід трактувати як можливість суперечення конкурсного плану законодавству. Навпаки, трактувати її необхідно як відсутність імперативного характеру норм, що дає змогу учасникам правовідносин встановлювати додаткові умови чи регулювання, які не будуть суперечити Статуту, а лише доповнювати-муть його» [14, с. 203–204].

Деякі вчені (В. Джуль, П. Пригуза, А. Пригуза) вважають, що у відносинах банкрутства існують тільки два інтереси: публічний та приватний, які і визначають поведінку учасників та, відповідно, вибір методів правового регулювання [6, с. 206–207; 7, с. 32–37].

Такий висновок не можна вважати повним. Справа в тому, що у відносинах банкрутства є спільний інтерес. Цей інтерес хоча й оснований на приватному інтересі, однак у подальшому існує самостійно. При цьому спільний інтерес може також об'єднувати як приватний, так і публічний інтереси.

Так, серед кредиторів можуть бути фіскальні органи. У подальшому такі кредитори нарівні зі звичайними беруть участь у представницьких органах (зборах та комітеті кредиторів) і ухвалюють спільне для всіх рішення.

У деяких випадках, коли має місце банкрутство державного підприємства, для досягнення спільного інтересу необхідна, крім представницького органу кредиторів, також участь державного органу, уповноваженого управляти майном. Це знаходить своє відображення, наприклад, у погодженні плану санації. Саме в досягненні компромісу щодо шляхів розв'язання проблеми неплатоспроможності боржника між кредиторами, а у випадках, передбачених законом, іншими учасниками справи, і полягає головна ідея процедури банкрутства.

Звісно, можна сказати, що головна задача процедури банкрутства полягає винятково в погашенні вимог кредиторів. Із таким твердженням слід погодитися, однак цю проблему слід розв'язувати не будь-якою ціною, інколи на шкоду

правам усіх інших господарюючих суб'єктів, суспільства та держави. Саме у виробленні такої поведінки учасників процедури банкрутства, яка буде спрямована на розв'язання проблем неплатоспроможності боржника та мінімізує викликані цим рушійні процеси, полягає основна задача правового регулювання.

При цьому, якщо слідувати логіці зазначених вище вчених, відносинам банкрутства притаманні методи субординації та диспозитивності.

Метод субординації притаманний адміністративному праву, а диспозитивності – цивільному. Водночас як адміністративному, так і цивільному праву притаманні обидва таких методи. Тільки в адміністративному праві метод субординації відіграє переважну роль, а диспозитивності – другорядну. В цивільному праві все навпаки. Іншими словами, все залежить від інтересу, який має місце при регулюванні тих чи інших відносин.

Поєднання методів субординації та диспозитивності притаманне також відносинам банкрутства.

На збалансування інтересів кредиторів та боржника і, відповідно, на вибір методу правового регулювання інституту неспроможності свого часу звертав увагу В. Джуль. На думку вченого, саме змістовні ознаки інструментарію інституту неплатоспроможності між кредиторами та боржником визначають метод правового регулювання [8, с. 100–101].

При цьому В. Джуль залишив поза увагою вертикальні відносини, які виникають між сторонами справи про банкрутство (кредиторами та боржником).

На це звернув увагу професор Б. Поляков, який вказав, що «це відносини з комітетом кредиторів, арбітражним керуючим, державним органом з питань банкрутства, господарським судом, тобто з іншими учасниками права неспроможності... Адже відносини між кредиторами та боржником, а також між іншими учасниками становлять єдину нерозривну ланку» [1, с. 62].

Професор Б. Поляков вважав, що у відносинах неспроможності превалює публічний інтерес, який ставить своєю задачею збереження господарюючого суб'єкта шляхом відновлення його платоспроможності.

Водночас у таких відносинах мають місце й інші інтереси, тому «за допомогою спеціальних способів та засобів впливу слід з'єднати всі інтереси суб'єктів (приватний, державний, груповий, господарський) та створити один спільний інтерес – збереження господарюючого суб'єкта» [1, с. 65].

На думку Б. Полякова, у відносинах неспроможності діють два методи правового регулювання. Це методи владних приписів та автономних рішень. «Задача першого (основного) ... полягає у створенні сприятливих умов для збереження господарюючого суб'єкта шляхом відновлення платоспроможності. Другий додатковий метод здійснює точну настройку такого механізму шляхом вибору способів (засобів) для реалізації головної мети» [1, с. 67].

Професор В. Радзивілюк справедливо відмічає: «В праві банкрутства (неспроможності) використовується як владно-імперативне регулювання, так і диспозитивно-дозвільне регулювання, яке поєднується у різних варіантах. Одночасне об'єднання у методі правового регулювання права банкрутства (неспроможності) імперативних та диспозитивних основ пояснюється правовою природою права банкрутства (неспроможності)» [2, с. 23].

Поряд із методами владних приписів та автономних рішень В. Радзивілюк пропонує ще й третій метод – координації, або узгодження. На її думку, він може використовуватися при погодженні плану санації або мирової угоди [2, с. 23].

У науковому середовищі та в судовій практиці закріпилося положення про особливий правовий режим боржника, щодо якого відкрито справу про банкрутство.

Професор Б. Поляков із цього приводу писав, що «суть режиму полягає в різного роду обмеженнях, виключеннях з загальних норм в частині самостійного розпорядження майном, укладення ряду правочинів щодо них та застосування спеціальних реабілітаційних (відновлювальних) процедур до господарюючого суб'єкта» [1, с. 47–48].

Про такі особливості зазначала також Велика Палата Верховного Суду в одній зі своїх постанов. Так, у пункті 8.13 постанови Великої Палати Верховного Суду від 16 листопада 2022 року у справі № 910/6355/20 Верховний Суд вказав: «Правові норми, які регулюють неплатоспроможність, є спеціальними та визначають винятки у застосуванні загальних правил цивільного, фінансового та трудового права щодо неплатоспроможного боржника» [9].

Зазначене формулювання положення не можна назвати повністю вдалим. На наш погляд, таке доречно, коли боржник здійснює господарську діяльність у процедурах розпорядження майном та санації. У процедурі ліквідації така діяльність неможлива, тому в цій процедурі мова може йти

лише про майно банкрута, яке називається ліквідаційною масою.

Саме навколо ліквідаційної маси виникають питання: формування, інвентаризації, оцінки, реалізації та розподілу виручених від її продажу грошових коштів між кредиторами.

Разом із тим не можна однозначно стверджувати, що і в процедурах розпорядження майном та санації мова йде про особливий правовий режим виключно стосовно самого боржника. На наш погляд, навіть там насамперед ідеться про майно боржника. Як відомо, в основі процедури банкрутства лежить принцип всеспільності, де її складовою частиною є спільне майно боржника, яке він уступає всім своїм кредиторам у випадку відкриття провадження у справі про банкрутство [5, с. 208].

Відповідно до статті 190 Цивільного кодексу України майно – це окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки.

У процесі господарської діяльності відбувається реалізація майнових прав та виконання зобов'язань з метою виробництва нових матеріальних благ (стаття 3 Господарського кодексу України).

Ураховуючи зазначене, відкриття провадження у справі про банкрутство обумовлює обмеження не господарської діяльності підприємства як такої, а безпосередньо правомочності боржника стосовно майна, яке після відкриття процедури банкрутства отримує статус спільного в розумінні конкурсного процесу.

Для прикладу можливо звернутись до правого регулювання процедури санації за клопотанням платоспроможного боржника у Франції, яка є складовою тріади проваджень. Статтею L622-6 Комерційного Кодексу Франції (Code de Commerce) [15] передбачається складання опису майна боржника одразу після відкриття провадження, а також про обов'язок боржника надати інформації конкурсному керуючому про наявних кредиторів.

З огляду на це щодо низки зобов'язань, спрямованих на відчуження або обтяження майна, та розміру суми угоди у процедурах розпорядження майном або санації необхідно мати згоду арбітражного керуючого, представницьких органів кредиторів (зборів, комітету) або навіть суду (статті 44, 48, 50, 75 Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КзПБ)).

Іншими словами, саме майно боржника після відкриття справи про банкрутство знаходиться під особливим правовим режимом розпоряд-

ження та експлуатації (користування), належить залежно від судової процедури уповноваженим на те суб'єктам (керівнику, органу управління) боржника або арбітражному керуючому з доповненням недостатньої правосуб'єктності арбітражним керуючим, представницьким органом кредиторів (зборами, комітетом), або суду.

Сучасне законодавство про банкрутство поширюється не лише на суб'єктів господарювання, а практично на всіх, за деяким винятком (бюджетні установи, банки, казенні підприємства тощо), юридичних осіб та громадян. І, як наслідок, основна задача процедури банкрутства (неплатоспроможності) полягає вже не стільки у збереженні господарюючого суб'єкта, скільки в задоволенні вимог кредиторів.

Звичайно, що дане твердження є застосовуваним і до процедур неспроможності Англії, Франції та Німеччини.

І якщо в Англії Акт Неспроможності [16] розділено на дві окремі частини, де кожна присвячена окремо компаніям (юридичним особам) та фізичним особам, то у Франції законодавець у загальному прирівнює юридичні та фізичні особи (які займаються підприємницькою діяльністю), застосовуючи до них однакові процедури із тріади проваджень, незважаючи на той факт, що регулювання даних процедур знаходиться у Книзі VI Комерційного кодексу Франції із назвою «Щодо труднощів підприємств».

У Німеччині, за певною аналогією із Францією, законодавець також об'єднує процедури стосовно юридичних та фізичних осіб, вже на самому початку Статуту Неспроможності (Insolvenzordnung) [17], а саме у ч. (1) § 11 визначено наступне: “Ein Insolvenzverfahren kann über das Vermögen jeder natürlichen und jeder juristischen Person eröffnet werden” («Провадження у справі про неспроможність може бути відкрито щодо майна будь-якої фізичної чи юридичної особи»). Щоправда, процедура неспроможності фізичних осіб у Німеччині буде наділена певними додатковими особливостями, визначена німецьким законодавцем у подальших нормативних положеннях Статуту Неспроможності (зокрема у Частинах 9 та 10 Статуту Неспроможності).

Публічний інтерес ми вбачаємо не лише в централізованому правовому регулюванні відносин банкрутства шляхом встановлення різного роду заборон, приписів, а й у діяльності державного органу з питань банкрутства, органів самоврядування арбітражних керуючих та самого суду.

Так, державний орган з питань банкрутства в основному вирішує питання, які стосуються організації діяльності арбітражних керуючих; розробляє та затверджує типові документи для проведення процедур банкрутства тощо (стаття 3 КзПБ).

Іншими словами, вказаний державний орган створює необхідні умови для здійснення процедур банкрутства та участі в них арбітражних керуючих.

Органи самоврядування арбітражних керуючих: формують частково склад кваліфікаційної та дисциплінарної комісії; здійснюють контроль за діяльністю арбітражних керуючих тощо.

Таким чином, основні функції вказаних органів самоврядування спрямовані на підвищення ефективності роботи арбітражних керуючих.

Що ж стосується суду, то він реалізує публічний інтерес через *judicium universale* – спільне або універсальне судове провадження.

В основі такого провадження лежить, як зазначалося раніше, “*cessio bonorum*”, тобто майно, відступлене боржником на користь кредиторів. І у даному контексті доволі показовою буде вже згадана ч. (1) § 11 Акта Неспроможності в Німеччині, адже у цій нормі німецький законодавець одразу визначає про направленість процедури неспроможності саме на майно боржника. Таке майно називається спільним. Суд здійснює нагляд та контроль за спільним майном, надає дозвіл на його реалізацію, розглядає вимоги кредиторів і вирішує спори, пов’язані з таким майном. Реалізація своїх повноважень здійснюється судом у різних процесуальних формах, що відповідають поставленим задачам.

Judicium universale – це комплексний судовий процес, який об’єднує в одну процедуру всю сукупність проваджень відносно питань, вимог, претензій та спорів, пов’язаних з наглядом, контролем, розподілом або експлуатацією та розпорядженням спільного майна боржника, що підлягають вирішенню судом [5, с. 208].

Тобто через *judicium universale* суд здійснює керівництво процедурою банкрутства, реалізуючи державний інтерес у конкретному судовому процесі.

При цьому має місце дуалізм у роботі суду. З одного боку, він виступає як орган правосуддя, а з іншого – як адміністративний орган. У якості судового органу суд вирішує спори по суті у відокремленому провадженні, встановлює грошові вимоги кредиторів і розглядає скарги на дії арбітражного керуючого та різного роду клопотання, які стосуються майна боржника. У відносинах

з арбітражним керуючим суд виступає в якості адміністративного органу – призначає та припиняє повноваження арбітражного керуючого, контролює його роботу, дає в певних випадках згоду на продаж активів боржника тощо.

Адміністративні відносини в діях суду також простежуються, наприклад, у випадках припинення повноважень керівника або органів управління боржника у зв’язку з порушеннями ними законодавства.

Слід зазначити, що адміністративні відносини характерні і для діяльності апеляційної та касаційної судових інстанцій. Наприклад, коли внаслідок подання скарги запитується справа у відповідного суду.

У зв’язку з викладеним не уявляється можливим підтримати позицію Пригузи П.Д. та Пригузи А.П., які заперечують щодо характеристики суду як «суб’єкта владних повноважень». На їхню думку, «господарський суд при розгляді справи про банкрутство не має власних правових інтересів до предмета судового розгляду та об’єктів прав учасників провадження, а діє з метою забезпечення кожному права на справедливий суд шляхом здійснення правосуддя. Господарський суд не є учасником правовідносин щодо організації управління господарюючим суб’єктом чи розпорядження майном банкрута, а при здійсненні процесуальної діяльності приймає лише такі рішення, які передбачені Законом про банкрутство з метою реалізації завдань відповідних процедур їх учасниками» [7, с. 33].

На жаль, вказані автори не звернули уваги на підґрунтя відносин банкрутства та ролі суду в цих відносинах. Як аргумент, який спростовує висновок учених, можна навести слова геніального юриста Нового часу іспанця Сальгадо де Самоза: “*Debitor communis, statim quod iudicium concursus inter suos creditores movere intendit, bonis suis omnibus cedendo, a se eorum administrationem abdicat, et in manibus, potestateque et protectione senatus ponit, ad effectum, ut ilia in tutam custodiam et sequestrem deponat, – ut ex eis demum auctoritate senatus et iudicis satisfiant creditores et inter eos distribuantur, servata gradus prerogativa*” (tom 1, pars 1, с. 14, § 1) [10, с. 130] («Спільний боржник, як тільки він ініціював конкурсне провадження між своїми кредиторами, відмовляється від усього свого майна, в тому числі від права розпорядження ним, та передає його (майно, – прим. Р.П.) до рук влади та захисту суду, який приймає його під свій нагляд та розпорядження з метою розподілу цього майна між кредиторами для задоволення їхніх

вимог відповідно до привілеїв» (том 1, частина 1, глава 14, § 1)).

Із наведеної цитати вбачається, що основою конкурсного процесу є давньоримський «*cessio bonorum*», або відступлення боржником усього свого майна суду на користь кредиторів. У конкурсному процесі суд виступає в якості секвестра, або особи, якій доручено розподілити майно боржника серед кредиторів згідно з їхніми привілеями та пріоритетами. Саме суд, а не боржник чи кредитори, може розпоряджатися цим майном. Водночас у відносинах банкрутства суд у силу свого формалізованого статусу не може виконувати функції з охорони або реалізації майна боржника. Для цього йому потрібен помічник у вигляді арбітражного керуючого. І ось тут чітко простежуються адміністративні відносини між судом і арбітражним керуючим.

Суд дає вказівки арбітражному керуючому та контролює його роботу, а арбітражний керуючий звітує перед судом.

Із цього приводу той же Сальгадо де Самоза писав: «... *iudex-eligit administratorem et sequestrem fidelem, apud quem bona illa disponat et sequestret, ut in tuto sint, et custodiat nec non administret, exigat, colat, locet et promptu et de manifesto habeat tam ipsa bona, quam pecunias exactas venditione procedunt et ne de iis disponere possit misii accedente iudicis speciali dicreto et liberatione*» (том 1, pars 1, с. 13, § 11) [10, с. 117] («Суд призначає в якості довіреної особи керуючого та секвестра, з яким суд розпоряджається та розподіляє майно (боржника – прим. Р.П.) і на якого покладається зберігання, управління та продаж майна. Однак самим майном та грошовими коштами, які керуючий отримує від продажу, у своїй діяльності він не може розпоряджатися інакше, як за особливою судовою постановою чи розпорядженням» (том 1, частина 1, глава 13, § 11)).

Наявність адміністративних відносин у процедурі банкрутств якраз і є особливістю *iudicium universale*, у якому переплітаються публічний, спільний і приватний інтереси з приводу відступленого майна боржника з метою його розподілу та експлуатації для погашення грошових вимог кредиторів.

Деякі функції щодо контролю та розпорядження спільним майном належать представницьким органам кредиторів (збори та комітет кредиторів), але ця обставина не робить такий інтерес публічним, він для цих органів залишається спільним.

Спільний інтерес є переважним у процедурі банкрутства. Він виникає з моменту від-

криття справи про банкрутство та діє навіть після її закриття. Наприклад, коли буде виявлено майно боржника, суд може поновити закрите раніше провадження у справі про банкрутство (частина 3 статті 65 КзПБ), а в Німеччині конкурсні кредитори, чий вимоги не були повністю погашені у процедурі неспроможності, згідно із положеннями § 201 Статуту Неспроможності, мають змогу вимагати від боржника їх повного погашення.

Спільний інтерес є рушійною силою процедури банкрутства.

Факт відкриття справи про банкрутство означає передачу боржником свого майна під нагляд, контроль та розпорядження суду, а також під управління призначеного арбітражного керуючого з подальшим його розподілом або експлуатацією з метою погашення вимог кредиторів. Відступлене боржником майно є спільним, оскільки вимоги кредиторів стосуються спільного для них боржника. Той же спільний інтерес змушує кредиторів звертатися до суду з вимогами до їх спільного боржника.

У діяльності арбітражного керуючого переплітаються всі види інтересу: публічний, спільний та приватний. При цьому його діяльність є також складовою частиною *iudicium universale*.

По-перше, його призначає суд за клопотанням, зокрема, кредитора, або боржника (для фізичних осіб), або комітету кредиторів.

По-друге, арбітражний керуючий при реалізації своїх повноважень здійснює нагляд і контроль (у процедурі розпорядження майном для юридичних осіб або доплановій реструктуризації для фізичних осіб) чи управління та розпорядження майном боржника (процедури санації та ліквідації для юридичних осіб або планової реструктуризації та погашення боргів – для фізичних).

По-третє, у своїй діяльності арбітражний керуючий має дотримуватися балансу інтересів, однак його діяльність спрямована на вирішення основних задач процедури банкрутства. Як наслідок, він так само, як і суд, при вирішенні вказаних задач повинен висловлювати публічний інтерес.

По-четверте, за свою роботу арбітражний керуючий отримує винагороду за рахунок боржника (мається на увазі його майна, – прим. Р.П.), а в деяких випадках і за рахунок кредиторів.

По-п'яте, про результати своєї діяльності арбітражний керуючий звітує перед комітетом кредиторів і судом.

Таким чином, незважаючи на переплетіння різного роду інтересів, виходячи із сутності та задач,

які підлягають вирішенню у процедурі банкрутства, можна стверджувати, що в діяльності арбітражного керуючого має переважати публічний інтерес. Інакше матиме місце зловживання правами. Наприклад, для збільшення своєї винагороди арбітражний керуючий буде не дотримуватися граничних строків судових процедур.

Як слушно зазначає Скакун О.Ф., «кожна галузь права має свій специфічний метод правового впливу на суспільні відносини. Метод правового регулювання є багато в чому орієнтованим на способи правового регулювання: дозволяння, зобов'язування, заборони» [11, с. 241].

Для вирішення задач, які на сьогодні ставить процедура банкрутства, найбільше підходять два методи правового регулювання, які враховують публічний, спільний та приватний інтереси. Це метод владних приписів і метод автономних рішень. Що стосується методу координації, то в сучасних умовах, коли відсутня така процедура, як мирова угода, а санація має місце досить рідко, він, на жаль, втратив своє колишнє значення. Такий висновок узгоджується і з моделями процедури неспроможності Німеччини та Англії, де процедура санації відсутня.

Метод владних приписів.

Як зазначає Мазур Т.В., «методу публічно-правового регулювання притаманні наступні ознаки:

1) поширення дії виключно на суб'єктів публічного права, одним із яких завжди є орган державної влади чи орган місцевого самоврядування;

2) суворе зв'язаність суб'єктів публічного права нормами права, які чітко окреслюють їх правосуб'єктність;

3) побудова відносин між суб'єктами публічних відносин на засадах субординації;

4) формулювання приписів у формі зобов'язання, заборони, переконання та примусу, або їх поєднання» [12, с. 77].

Процедура банкрутства є досить чутливою для економіки країни. При банкрутстві підприємств діє мораторій на задоволення вимог кредиторів, що призводить до заморожування на тривалий час оплати контрагентам боржника.

Звісно, законодавець встановлює заборони на процедуру банкрутства господарюючих суб'єктів. Це казенні підприємства, бюджетні організації тощо. При чому український законодавець у даному контексті природньо не один. До прикладу § 12 Статуту Неспроможності також не допускає відкриття провадження у справі про неспроможність в Німеччині щодо федерального

чи земельного уряду (п. 1 ч. 1) або щодо юридичної особи публічного права, яка підлягає нагляду з боку держави (п. 2 ч. 1).

На тих юридичних і фізичних осіб, на яких поширює свою дію КзПБ, при відкритті щодо них справ про банкрутство одразу починає діяти метод владних приписів. Він глибоко пронизує всіх суб'єктів, які прямо або опосередковано мають стосунок до процедури банкрутства боржника. На початковому етапі відкриття справи про банкрутство регламентуючі норми встановлюють поведінку для заявника (боржника або кредитора) та суду. В підготовчому засіданні з'являється арбітражний керуючий. Відкриття справи про банкрутство тягне за собою введення судом мораторію на задоволення вимог кредиторів, і, відповідно, регламентується поведінка діючих і майбутніх учасників процесу.

Наприклад в Англії після відкриття провадження у справі про неспроможність будь-яке розпорядження чи передача майна, зміна статуту учасників боржника без належного судового рішення є нікчемним (ч. (1) ст. 127 Акта Неспроможності), так само забороняються судові процеси з чи проти компанії чи її учасника стосовно боргу, окрім як з дозволу суду (leave of court).

У Німеччині в силу приписів § 99 Статуту Неспроможності можливе застосування виїмки пошти боржника.

У подальшому до процесу залучаються все більше учасників, яким суд визначає їхню поведінку, виходячи з відповідних норм. Кожен етап процедури банкрутства детально регламентований законодавцем. Навіщо потрібна така деталізація поведінки учасників процесу? Чи не можна надати їм свободу в реалізації своїх майнових прав?

На наш погляд, для досягнення єдиного спільного інтересу без глибокої конкретизації поведінки учасників справи не обійтись. Кожен учасник справи має свій приватний інтерес, тому, щоб зробити його єдиним, спільним для всіх, потрібна така деталізація процесу. Інакше розподілити майно боржника та задовольнити вимоги кредиторів буде неможливо.

Спочатку кредитори повинні заявити свої вимоги, а потім сформувати представницькі органи і через них вирішувати долю боржника.

Для інших суб'єктів, які стикаються з боржником або з його майном, також діють приписи у вигляді поведінки у випадку наявності спору. Вони, зокрема, можуть звернутися зі скаргою на дії ліквідатора, який, наприклад, безпідставно включив їхнє майно до ліквідаційної

маси, або з позовом про визнання права власності у відокремленому провадженні у справі про банкрутство.

Слід зазначити, що законодавець передбачив відповідальність за порушення приписів для всіх учасників справи, а також для суб'єктів, що мають стосунок (вимоги, претензії) до майна боржника.

Якщо боржник за наявності загрози неплатоспроможності не ініціював у місячний строк процедуру банкрутства, то органи управління боржника несуть солідарну відповідальність за незадоволення вимог кредиторів (частина 6 статті 34 КзПБ). Варто визначити подібне правове регулювання у Франції, де згідно із положеннями ст. L653-1 Комерційного Кодексу у певних випадках суд може відкрити процедуру особистої неспроможності (*la faillite personnelle*) стосовно боржника-фізичної особи чи керівників боржника юридичної особи, якщо була відкрита процедура звичайної санації та ліквідації. Таким чином, французький законодавець, по суті, «примушує» боржників звертатись до суду стосовно відкриття процедури санації за клопотанням платоспроможного боржника чи застосування превентивних процедур.

Конкурсний кредитор у випадку незааявлення в установленій строк з грошовими вимогами до боржника втрачає право голосу в представницьких органах кредиторів (частина 4 статті 45 КзПБ). У випадку ж незвернення кредитора взагалі у справі про банкрутство законодавець передбачає при закритті провадження погашення вимог такої особи (частина 4 статті 90 КзПБ).

Арбітражний керуючий у випадку ненадання в установленій строк письмового звіту про результати розгляду грошових вимог кредиторів може бути усунений від виконання своїх повноважень у зв'язку з неналежним виконанням своїх обов'язків (частина 4 статті 28 КзПБ).

Нарешті, якщо зборами кредиторів у межах строку дії процедури розпорядження майном не прийнято жодного рішення щодо правової долі боржника, то суд приймає рішення про визнання боржника банкрутом (частина 4 статті 49 КзПБ).

Більше того, в Англії відповідальність у процедурі неспроможності взагалі виходить на значно інший рівень, аніж в Україні. Статтею 208 Акта Неспроможності передбачається кримінальна відповідальність для боржника (штраф, ув'язнення чи обидва покарання (ч. (5)) у разі неправомірної діяльності під час процедури неспроможності. До такої неправомірної діяльності англійський законодавець, серед іншого, відносить не розкриття

всієї необхідної інформації конкурсному керуючому, не передача всього майна, бухгалтерських книг чи документів конкурсному керуючому, не інформування конкурсного керуючого про допуск судом неіснуючого боргу та інше.

Владний метод в Німеччині так само передбачає застосування серйозних санкцій до боржника, який намагається уникнути (втекти від) виконання зобов'язання, адже у ч. 2 § 98 німецький законодавець уповноважує суд на привід чи арешт боржника.

Передбачені законодавцем у процедурі банкрутства заходи відповідальності за порушення приписів є стимулюючими факторами поведінки учасників правовідносин.

Варто погодитися з думкою професора Полякова Б.М., що «якщо перша частина приписів спрямована безпосередньо на головних учасників відносин неспроможності: кредиторів та боржника, то друга частина – на невизначене коло осіб, які підпадають під сферу дії відносин неспроможності. Це так званий побічний ефект» [1, с. 68].

Це, на думку Полякова Б.М., викликано правовим статусом боржника у відносинах неспроможності, зокрема наявністю різного роду обмежень щодо розпорядження майном [1, с. 68–69].

Такий висновок фундатора національного конкурсного процесу загалом не втратив своєї актуальності, лише з тим доповненням, що саме правовий статус спільного майна, відступленого боржником у процедуру банкрутства, якраз і є визначальним фактором, що впливає на взаємовідносини з ним невизначеного кола осіб. Саме таке майно знаходиться під особливим правовим режимом, який регулюється спеціальним кодифікаційним актом – КзПБ. І тому зовсім не випадково всі інші законодавчі акти застосовуються з урахуванням особливостей, передбачених цим Кодексом (частина 1 статті 2 КзПБ).

Такий особливий правовий режим проявляється в підсудності спорів, які стосуються майна боржника (стаття 7 КзПБ), обмежень на стягнення в примусовому порядку грошових вимог до боржника (стаття 41 КзПБ); у скасуванні судом будь-яких арештів або обмежень відносно розпорядження майном боржника (частина 6 статті 44, частина 4 статті 50, частина 1 статті 59 КзПБ) тощо.

Загалом метод владних приписів спрямований на виконання головних задач процедури банкрутства, які полягають у максимально можливому задоволенні вимог кредиторів та у фінансовому відновленні боржника.

Саме тому встановлюється особливий правовий режим стосовно боржника і його майна.

Метод автономних рішень.

Незважаючи на те, що метод владних приписів превалює у правовому регулюванні відносин банкрутства, у цілому він самостійно не може вирішити головних задач процедури банкрутства. Потрібен ще додатковий метод, який дає змогу учасникам правовідносин обрати оптимальну для них модель поведінки.

Як слушно зазначив Поляков Б.М., «якщо метод владних приписів здійснює «грубе налаштування», то метод автономних рішень виконує «тонке налаштування». Лише в сукупності таких методів відносини неспроможності отримують необхідне правове регулювання, лише тоді можна говорити про ефективну правову поведінку учасників відносин неспроможності» [1, с. 70].

Нашинець-Наумова А.Ю., оцінюючи роль додаткових методів правового регулювання, зазначає, що «економічним (непрямим) методам регулювання властиві такі ознаки, як: здійснення управління через створення ситуацій, що дозволяють зацікавити підлеглих у взаємодії, надання керованим можливості вибору моделі поведінки, обмежений контроль з боку суб'єкта, що керує, або лише нагляд за виконанням команд, що дозволяє йому здійснювати втручання лише шляхом звернення до суду і т. п.» [13, с. 57].

Специфіка відносин банкрутства, яка викликана неплатоспроможністю боржника та, відповідно, недостатністю в нього активів, примушує законодавця з метою прийняття учасниками процесу конкретного рішення встановлювати такі норми, в яких зосереджені повноваження для суб'єктів цих відносин. Разом із тим така свобода поведінки має певні межі, які окреслені самою ж правовою нормою.

Іншими словами, законодавець, регламентуючи той чи інший крок процедури банкрутства, водночас надає учасникам варіанти їхньої поведінки.

Наприклад, частина 6 статті 48 КзПБ передбачає право зборів кредиторів обрати членів комітету кредиторів. Однак гранична чисельність таких членів не повинна перевищувати семи осіб.

Інший приклад стосується закінчення процедури розпорядження майном, де збори кредиторів для визначення подальшої долі боржника можуть прийняти одне із трьох рішень (клопотань): про введення санації, або визнання боржника банкрутом, або про продовження процедури розпорядження майном (частина 2 статті 49 КзПБ).

Наприклад у Франції ст. L621-3 Комерційного кодексу визначає термін періоду спостереження при процедурі санації за клопотанням платоспроможного боржника у розмірі 6 місяців із можливістю його подальшого продовження на 6 місяців за клопотанням боржника чи конкурсного керуючого чи прокуратури (*ministère public*).

Слід зазначити, що правомочності сторін у процедурі банкрутства мають деякі відмінності від позовного провадження. У відносинах банкрутства немає процесуальної рівності. Правовий статус кредитора залежить від розміру грошових вимог, від наявності забезпеченого майна, від входу чи невходу до складу комітету кредиторів та навіть від часу виникнення самого грошового зобов'язання. Все це обумовлює модель поведінки того чи іншого кредитора під час дії методу автономних рішень.

Розмір голосу конкурсного кредитора у представницьких органах кредиторів залежить від розміру встановленого судом грошового зобов'язання.

Забезпечені кредитори взагалі не мають права вирішального голосу у представницьких органах кредиторів, однак у випадках, передбачених законом, безпосередньо впливають на погодження низки істотних питань, які стосуються майна боржника (план санації, умови продажу активів тощо).

Поточні кредитори до визнання боржника банкрутом взагалі позбавлені права бути учасниками справи, проте їхні вимоги в цей період погашаються без будь-яких обмежень.

Конструкція методу автономних рішень побудована таким чином, щоб дати можливість усім кредиторам висловити свою волю або через свої представницькі органи, або суду. За допомогою представницьких органів відбувається заломлення приватного інтересу кредиторів у єдиний спільний інтерес. Саме представницький орган від імені всіх кредиторів обирає ту чи іншу модель дозволеної правової поведінки, пов'язаної, скажімо, з вибором кандидатури арбітражного керуючого або погодженням умов продажу активів. Що стосується окремих кредиторів, які незгодні з рішенням більшості, то їхня модель дозволеної поведінки зводиться до вираження безпосередньо суду. Однак суд оцінює рішення представницького органу кредиторів лише з позиції дотримання умов та порядку проведення засідання або зловживання правами. Водночас суд може зобов'язати вказаний орган переглянути своє рішення, якщо той не врахував привілеїв чи пріоритетів кредитора, який заперечує.

Що стосується інших учасників справи: боржника, арбітражного керуючого, забезпеченого кредитора тощо, то вони висловлюють свою волю самостійно, а їхня поведінка оцінюється судом через призму належної реалізації ними своїх прав.

Наприклад, у Франції у процедурі звичайної санації як складової тріади провадження суд самостійно визначає місію конкурсного керуючого чи керуючих (ст. L631-12 Комерційного кодексу Франції)

Будь-яке зловживання або нереалізація вказаними суб'єктами своїх прав призводять до вибору відповідної моделі поведінки для учасника безпосередньо судом.

Наприклад, якщо забезпечений кредитор не згоден з умовами продажу на аукціоні майна або в установленний строк не відповів арбітражному керуючому із цього питання, то умови аукціону визначає суд (частина 7 статті 75 КзПБ).

Або у Франції суд може зобов'язати керівників боржника виплатити кредиторам залишок вимог, які не були покриті отриманими активами боржника, у разі, якщо нестача активів виникла через помилку згаданих осіб (ст. L651-2 Комерційного Кодексу Франції).

Виходячи з викладеного, можна виділити такі ознаки методів правового регулювання відносин банкрутства:

1) вони спрямовані на формування спільного інтересу, який охоплює боржника, його майно, кредиторів та судове провадження;

2) державний та приватний інтереси хоча і заломлюються у спільний інтерес, однак зберігають своє значення;

3) до учасників відносин пріоритетно застосовуються імперативні начала;

4) диспозитивні начала використовуються субсидіарно настільки, наскільки це дозволяє правова норма;

5) метою правового регулювання є повне або максимально можливе погашення вимог кредиторів.

Із наведених ознак можна сформулювати поняття методів правового регулювання відносин банкрутства.

Методи правового регулювання відносин банкрутства – це такі способи та прийоми впливу, які направлені на формування спільного інтересу, що охоплює боржника, його майно, кредиторів і судове провадження, з одночасним збереженням державного та приватного інтересів, із застосуванням до учасників відносин пріоритетно імперативних і субсидіарно диспозитивних начал, що

мають на меті повне або максимально можливе погашення вимог кредиторів.

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна дійти таких висновків.

1. Доведено, що спільний інтерес є рушійною силою процедури банкрутства, оскільки факт відкриття справи про банкрутство означає передання боржником усього свого майна під нагляд, контроль та розпорядження суду, а також під управління призначеного арбітражного керуючого з подальшим розподілом або експлуатацією цього майна з метою погашення вимог кредиторів. Відступлене боржником майно є спільним, адже вимоги кредиторів стосуються спільного для них боржника. Той же спільний інтерес змушує кредиторів звертатися до суду з вимогами до їх спільного боржника.

2. Обґрунтовано, що для вирішення задач, які на сьогодні ставить процедура банкрутства, найбільше підходять два методи правового регулювання, які враховують публічний, спільний та приватний інтереси. Це метод владних приписів і метод автономних рішень. Метод координації в сучасних умовах, коли відсутня така процедура, як мирова угода, а санація має місце досить рідко, втрапив своє значення.

3. Аргументовано, що для досягнення єдиного спільного інтересу необхідна детальна конкретизація поведінки учасників справи, оскільки кожен учасник справи має свій приватний інтерес, спрямований на задоволення власних вимог. У протилежному випадку розділити майно боржника і задовольнити вимоги кредиторів буде неможливо.

4. Доведено, що метод владних приписів спрямований на виконання головних задач процедури банкрутства, які полягають у максимально можливому задоволенні вимог кредиторів та у фінансовому відновленні боржника. Для цього встановлюється особливий правовий режим стосовно боржника та його майна.

5. Обґрунтовано, що правомочності сторін у процедурі банкрутства мають деякі відмінності від позовного провадження. У відносинах банкрутства немає процесуальної рівності. Правовий статус кредитора залежить від розміру грошових вимог, від наявності забезпеченого майна, від входження чи невходження до складу комітету кредиторів і навіть від часу виникнення самого грошового зобов'язання.

6. Аргументовано, що конструкція методу автономних рішень побудована таким чином, щоб дати можливість усім кредиторам висловити свою

волю або через свої представницькі органи, або суду. За допомогою представницьких органів відбувається заломлення приватного інтересу кредиторів у єдиний спільний інтерес.

7. Виявлено ознаки методів правового регулювання відносин банкрутства: вони направлені на формування спільного інтересу, який охоплює боржника, його майно, кредиторів та судове провадження; державний і приватний інтереси хоча й заломлюються у спільний інтерес, однак зберігають своє значення; до учасників відносин пріоритетно застосовуються імперативні начала; диспозитивні начала використовуються настільки,

наскільки це дозволяє правова норма; метою правового регулювання є повне або максимально можливе погашення вимог кредиторів.

8. Сформульовано поняття методів правового регулювання відносин банкрутства як способів та прийомів впливу, які направлені на формування спільного інтересу, що охоплює боржника, його майно, кредиторів і судове провадження, з одночасним збереженням державного та приватного інтересів, із застосуванням до учасників відносин пріоритетно імперативних і субсидіарно диспозитивних начал, що мають на меті повне або максимально можливе погашення вимог кредиторів.

Список літератури:

1. Поляков Б.М. Право неспроможності (банкрутства) в Україні. Київ : Концерн «Видавничий Дім «Ін-Юре», 2003. 440 с.
2. Радзивілюк В.В. Метод, принципи та функції права банкрутства (неспроможності). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : Юридичні науки.* 82 / 2010. С. 24–25. URL: https://www.google.com/url?esrc=s&q=&rcrt=j&sa=U&url=http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_le_name%3DPDF/VKNU_Yur_2010_82_9.pdf&ved=2ahUKEwidNrv7teAAxUXGRAIHXhUBHkQFnoECAMQAg&usg=AOvVaw2dhfpXYos-aaChpJaV7Psp (дата звернення: 12.12.2023).
3. Поляков Р. Сутність відносин банкрутства (неплатоспроможності). *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2023. № 2. URL: http://apnl.dnu.in.ua/2_2023/10.pdf (дата звернення: 14.12.2023).
4. Поляков Р.Б. Інститут банкрутства (неспроможності) в Україні та Німеччині: порівняльно-правове дослідження : монографія. Київ : Юрид. вид-во «Право України», 2023. 472 с.
5. Поляков Р.Б. Принцип всеспільності як основоположний (базисний) принцип відносин банкрутства (неплатоспроможності). *Юридичний науковий електронний журнал.* № 10/2023. URL: http://lsej.org.ua/10_2023/47.pdf (дата звернення: 13.12.2023).
6. Джузь В.В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні : монографія. Київ : Юридична практика, 2006. 384 с.
7. Пригуза П.Д., Пригуза А.П. Науково-практичний коментар Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у редакції з 18 січня 2013 року (доктринальне тлумачення норм права неплатоспроможності та статей 1–21). Херсон : ІДС, 2013. 304 с.
8. Джузь В.В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні : монографія. Львів : Інститут технологій бізнесу і права, 2000. 180 с.
9. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 листопада 2022 року у справі № 910/6355/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107732483> (дата звернення: 12.12.2023).
10. D. Francisci Salgado de Somoza. *Labyrinthus creditorum concurrentium ad litem per debitorem communem inter illos causatam.* Tomus primus, Sumptibus Laurentii Anisson, M. DC. LIV. 628 p. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=u6OHlr7u5kkC&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false> (дата звернення: 13.12.2023).
11. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник. 2-е вид. / Перекл. з рос. Харків : Консум, 2005. 656 с.
12. Мазур Т.В. Особливості методу публічно-правового регулювання та його прояви у фінансовому праві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2014. Вип. 24. Т. 3. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7079/1/%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D1%83%20%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20-D1%82%D0%B0%20%D0%B9%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%8F%D0%B2%D0%B8%20%D1%83%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BC%D1%83%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%96.pdf> (дата звернення: 14.12.2023).

13. Нашинець-Наумова А.Ю. Методи адміністративно-правового регулювання діяльності корпорацій в Україні. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/UV/article/download/6490/7235> (дата звернення: 12.12.2023).
14. Поляков Р.Б. Інститут банкрутства (неспроможності) в Україні та Німеччині: порівняльно-правове дослідження : моногр. Київ : Юрид. вид-во «Право України», 2023. 472 с.
15. Code de Commerce. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000005634379/LEGISCTA000006133197/#LEGISCTA000006133197
16. Insolvency Act 1986. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/contents>
17. Insolvenzordnung. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/inso/index.html#BJNR286600994BJNE001302311>

Poliakov R.B. METHODS OF LEGAL REGULATION OF BANKRUPTCY (INSOLVENCY) RELATIONS

The scientific article is devoted to the study of methods of legal regulation of bankruptcy (insolvency) relations.

The actuality of the topic is due to the fact that the institution of bankruptcy plays a key role in the development of the country's economy, especially in the conditions of martial law. It helps legal entities, as well as citizens, to repay debts related to their insolvency. Therefore, the task of the legislator is to create such a legal mechanism that would effectively solve the problems of bankruptcy as a consequence of insolvency with minimal costs for the economy. Taking into account the above-mentioned, the study of techniques and means of influence on the participants of bankruptcy legal relations is relevant.

The purpose of the article is to reveal the distinctive features and signs of methods of legal regulation of bankruptcy (insolvency) relations and the formulation of the corresponding concept.

The author proved that the common interest is the driving force of the bankruptcy procedure, since the fact of commencement of bankruptcy proceedings means the transfer by the debtor of all his property under the supervision, control and order of the court, as well as under the management of the appointed arbitration administrator with the further distribution or exploitation of this property in order to repay creditors' claims. The property ceded by the debtor is joint, because the creditors' claims relate to the common debtor. The same common interest forces creditors to apply to the court with claims against their common debtor.

It is substantiated that two methods of legal regulation, which take into account public, joint and private interests, are most suitable for solving the nowadays problems posed by the bankruptcy procedure. This is the method of authoritative prescriptions and the method of autonomous decisions. The method of coordination has lost its meaning in modern conditions, since the procedure of an amicable agreement doesn't exist, and sanitation procedure takes place quite rarely.

It is argued that in order to achieve a single common interest, a detailed specification of the behavior of the participants in the case is necessary, since each participant in the case has his own private interest aimed at satisfying his own requirements. Otherwise, it will be impossible to divide the debtor's property and satisfy the creditors' claims.

It is proved that the method of authoritative prescriptions is aimed at fulfilling the main tasks of the bankruptcy procedure, which are the maximum possible satisfaction of the demands of creditors and the financial recovery of the debtor. Therefore, special legal regime for the debtor and his property is established.

It is justified that the parties' eligibility in the bankruptcy procedure has some differences from regular legal proceedings. There is no procedural equality in bankruptcy. The legal status of the creditor depends on the amount of monetary claims, the availability of secured property, membership or non-membership of the creditors' committee, and even the time when the monetary obligation itself arose.

It is argued that the construction of the method of autonomous decisions is built in such a way as to enable all creditors to express their will either through their representative bodies or the court. With the help of representative bodies, the private interest of creditors is refracted in a single common interest.

The signs of the methods of legal regulation of bankruptcy relations are revealed: they are aimed at forming a common interest that covers the debtor, his property, creditors and court proceedings; state and private interests, although they refracted into a common interest, but retain nonetheless their significance; imperative beginnings are applied to participants in legal relations; dispositive beginnings are applied as far as the legal norm allows; the purpose of legal regulation is the fulfillment or maximum possible repayment of creditors' claims.

The concept of methods of legal regulation of bankruptcy relations is formulated as manners and techniques of influence, which are aimed at the formation of a common interest, which includes the debtor, his property, creditors and legal proceedings, with the simultaneous preservation of state and private interests, with the application of strategically imperative and subsidiarily dispositive principles to the participants of relations, which are aimed at full or maximum possible repayment of creditors' claims.

Key words: *Bankruptcy, debtor, creditors, legal relations, payment inability, methods of legal regulation, common interest.*